

UNIVERSITETET I
NORDLAND

RLE i skolen

**- en kvalitativ studie av elevers opplevelser
og erfaringer med RLE**

Bacheloroppgave

Grunnskolelærerutdanning 5.-10.trinn

Universitetet i Nordland

Vår 2014

Mari Snildal Nordsæther

Kurskode: PED127L

Dato: 06.05.2014

Kandidatnr.: 20

Forord

Arbeidet fram mot denne bacheloroppgaven har vært en lang prosess. Det har blitt grublet, skrevet, lest, omformulert og diskutert masse. I løpet av prosessen har det vært frustrasjon, glede, sinne og lettelse om hverandre. På bakgrunn av dette er det på sin plass med en stor takk til alle som har hjulpet meg gjennom denne prosessen.

Først og fremst ønsker jeg å takke min veileder Wenche Rønning. Takk for gode og konstruktive samtaler rundt oppgaven min. Takk for at du har roet meg ned, fått meg til å se nye sider av oppgaven og gitt meg ny motivasjon.

Takk til min kjære Brian som har holdt ut med meg, støttet og oppmuntret meg gjennom denne prosessen.

Tusen takk til Anja, Nils-Jakob, Silje og min kjære søster Kristin for korrekturlesing.

Jeg ønsker også å rette en takk til familien min, og spesielt min søster, som gjennom hele min oppvekst har lagt opp til, og gitt rom for undring, refleksjon og diskusjon rundt samfunns- og religionsspørsmål.

Sist, men ikke minst, retter jeg en stor takk til elevene som stilte opp til intervjuene mine. Uten dere hadde det ikke vært noen bacheloroppgave!

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 <i>Bakgrunn og problemstilling</i>	1
1.2 <i>Utviklingsaspektet</i>	2
1.3 <i>Hva denne oppgaven ikke er</i>	2
2 Teorigrunnlag	2
2.1 <i>Teori</i>	3
2.2 <i>Annen relevant forskning</i>	5
2.3 <i>Relevante planer og forskrifter</i>	6
3 Metode	6
3.1 <i>Metodisk tilnærming og utvalg av respondenter</i>	7
3.2 <i>Forberedelser til datainnsamling</i>	8
3.2.1 <i>Utforming av intervjuguide</i>	8
3.2.2 <i>Valg av informanter og samtykkeerklæring</i>	9
3.3 <i>Gjennomføring av datainnsamling</i>	9
3.3.1 <i>Faktorer som kan påvirke utbyttet av intervjuene</i>	10
3.4 <i>Analyse av datamaterialet</i>	10
4 Presentasjon av empiri	10
4.1 <i>Skolen og informantene</i>	11
4.1.1 <i>"Lærer om det samme"</i>	11
4.2 <i>Arbeidsmåter</i>	11
4.2.1 <i>"Det blir ikke så interessant som det kunne vært"</i>	11
4.2.2 <i>"Det kunne kanskje vært litt mer sånn at vi..."</i>	12
4.3 <i>Hva har elevene lært?</i>	12
4.3.1 <i>"Fordi jeg hadde øvd skikkelig mye på den prøven og fikk god karakter"</i>	13
4.4 <i>Synspunkter på faget</i>	13
4.4.1 <i>"Vet ikke hvor viktig det er for jobben jeg skal ha"</i>	13
4.5 <i>Refleksjoner rundt faget</i>	14
4.5.1 <i>"Det er en stor verden hvor folk tror mye forskjellig..."</i>	14
5 Drøfting	15
5.1 <i>Språkets betydning for læring</i>	16
5.2 <i>Utvalgspørsmålet i skolen</i>	17
5.3 <i>Hvilken type kunnskap sitter elevene igjen med?</i>	18
6 Konklusjon	19
Litteraturliste	21
Vedlegg 1 Intervjuguide	22
Vedlegg 2 Samtykkeerklæring	24
Vedlegg 3 Intervjuguide fra forskningsgruppe	26
Vedlegg 4 Godkjenning Personvernombudet for forskning	28

1. Innledning

Samfunn og religion er to områder man ikke kan se isolert fra hverandre. Disse to områdene vil alltid ha en gjensidig påvirkning på hverandre, dette blir tydelig hvis vi ser på norsk historie og kultur. Grunnloven vår er tuftet på kristendommen, og skolen skal bygge på kristne og humanistiske verdier. Mandatet til skolen er å forberede elevene på samfunnet som venter dem. Opplæringen skal gjøre elevene i stand til å mestre de utfordringene samfunnet og livet for øvrig har å by på (Opplæringslova §1-1). I en stadig mer global verden, og flerkulturelt samfunn, er det viktig med bevissthet rundt påvirkningsforholdet mellom samfunn og religion slik at elevene på best mulig måte kan bli rustet til å bli gode samfunnsborgere. Elementer som kommer opp i RLE-faget er ikke bare forankret i læreplanen for religion, livssyn og etikk (RLE08), men også i den generelle delen av Læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06) og i Opplæringslova.

1.1 Bakgrunn og problemstilling

Bakgrunnen for valg av tema er noe sammensatt. Gjennom min oppvekst har min søster vært svært samfunnskritisk og opptatt av spørsmål knyttet til samfunn og religion. Dette har bidratt til at jeg gjennom årene har fått øynene opp for den gjensidige påvirkningen mellom samfunn og religion. På bakgrunn av dette, og det faktum at jeg skal bli lærer, har jeg utviklet et stort engasjement rundt RLE-faget i skolen. Videre har jeg gjennom praksis erfart at både lærere og elever har ulike oppfatninger av viktigheten av RLE-faget. Disse erfaringene har gjort at jeg ønsker å ta for meg dette i min bacheloroppgave. Et annet grunnlag for at jeg ønsker å se nettopp på dette er fordi RLE-faget er et fag det i samfunnet har vært mye diskusjon rundt. Derfor synes jeg det er interessant å se på hvordan elevene selv opplever faget og hvilke erfaringer de har.

På bakgrunn av meninger i samfunnet og i skolen, og egen nysgjerrighet, ønsker jeg å undersøke hva elevene selv synes om RLE-faget. Problemstillingen min blir derfor:

”Hvordan opplever og erfarer elever på ungdomstrinnet RLE-faget?”. For å få svar på dette ønsker jeg å ta for meg disse underproblemstillingene:

- ”Hvilke arbeidsmåter beskriver elevene at de får benytte i RLE-faget, og hvordan bidrar disse til elevenes opplevelser av faget?”
- ”Hvordan opplever elevene at ulike arbeidsmåter bidrar til læring av kunnskaper,

ferdigheter og holdninger?”.

1.2 Utviklingsaspektet

RLE er et ungt fag som ble innført 1. august 2008. Dette nye faget var en endring av det gamle KRL-faget fra 1997. Endringen kom som en konsekvens av at den norske stat ble dømt av Menneskerettighetsdomstolen for brudd på menneskerettighetene på grunn av fritaksordningen i KRL-faget (Kunnskapsdepartementet, 2007).

Siden faget er såpass nytt har det så langt vært begrenset forskning på hvordan det nye faget forstås og implementeres. Så langt jeg har kunnet finne gjennom søk i relevante kilder, har det ikke vært forsket på elevers erfaringer og opplevelser med det nye faget. For meg er det imidlertid viktig å prøve å få et innblikk i hva elevene selv mener. Dette med tanke på at samfunnet og aktører i skolen mener mye om dette faget. Som nevnt tidligere, synes jeg det er viktig at vi som lærere har kunnskap om dette. Elevers opplevelser av faget kan utgjøre et viktig grunnlag for å utvikle RLE-faget. Samtidig vil et innblikk i deres opplevelser kunne utvikle meg som RLE-lærer, og som lærer generelt.

1.3 Hva denne oppgaven ikke er

Jeg ser det som hensiktsmessig å si noe om hva denne oppgaven ikke er ment å være. Denne oppgaven har ikke til hensikt å ta noen form for stilling til diskusjonene som har vært i samfunnet rundt RLE-faget. Det vil ikke foreligge en konklusjon på hvordan god RLE-undervisning skal gjennomføres slik at elevenes opplevelser og erfaringer skal bli best mulige, kun en presentasjon av funn og drøfting av hvordan ulike arbeidsmåter kan bidra til ulike opplevelser og erfaringer. Med tanke på oppgavens rammer, er heller ikke min hensikt å prøve å si noe om hva norske elever på ungdomstrinnet generelt mener om faget. Jeg har kun hatt mulighet til å gjøre et begrenset forskningsarbeid, og det er dette jeg vil ta utgangspunkt i.

2 Teorigrunnlag

I dette kapitlet presenteres teorien som legges til grunn i drøftingen i kapittel 5. Her presenteres både relevant teori og tidligere forskning som underbygger funnene i empirien. Når elevenes opplevelser av, og erfaringer med, RLE-faget skal drøftes, er det naturlig å

komme inn på hvorvidt elevene lærer *om* eller *av* RLE. Her vil også Wolfgang Klafki (Broström, 2009) bli relevant å ta i bruk. I tillegg vil jeg se på språkets betydning for læring, samt hvilken type kunnskap elevene sitter igjen med.

2.1 Teori

Lev Vygotsky var en russisk psykolog fra første halvdel av det 20. århundret. Hans teorier om læring har en viktig plass i pedagogikkfaget. Vygotskys tanker tilhører det sosiokulturelle læringsperspektivet, hvor samspillet med andre ses på som helt sentralt for læring (Solerød, 2009). Kunnskap konstrueres i samspill med andre. I denne prosessen, understreker Vygotsky, er språket helt sentralt, for det er gjennom språket individer kan samhandle for å danne ny kunnskap. Ut fra en sosiokulturell forståelse skjer læring i interaksjon med andre. I et læringsfellesskap bidrar hvert enkelt individ med ulik kunnskap. Ved at alle bidrar med sin kunnskap, skapes det ny kunnskap i fellesskapet, som bidrar til ny forståelse og læring for den enkelte (Solerød, 2009). Videre mener Vygotsky at bevissthetsnivået hos barn er høyere når det gjelder begreper knyttet til undervisning, enn dagliglivet. Dette fordi læreren i undervisningssituasjonen forklarer, spør, forteller betydningen, retter og får eleven til selv å forklare (Solerød, 2009, s. 81). Denne teorien vil bli relevant senere i oppgaven når jeg skal undersøke hvilke arbeidsmåter som tas i bruk i RLE-undervisningen.

En annen relevant teori er Wolfgang Klafkis teori om kategorial dannelse. Klafki er en tysk didaktiker som ble født i 1927. Han blir sett på som en av vår tids ledende didaktikere og har hatt stor betydning for tysk og nordisk pedagogikk (Broström, 2009). I 1950-årene utviklet Klafki en didaktikk hvor ønsket var å forene den formale og den materiale dannelsen, denne kalte han kategorial dannelse. Den formale dannelsen går ut på at det ikke er så viktig at eleven tilegner seg en bestemt kunnskap, men legger vekt på formen av undervisningen. Eleven må gis mulighet til å forme seg og lære seg måter å handle på, dette kaller han metoder. Den materiale dannelsen på sin side legger vekt på et bestemt stoff som man antar at den oppvoksende generasjonen har bruk for i framtiden, også kalt materie (Broström, 2009). Her ser vi en grunnleggende motsetning hvor man på den ene siden ønsker å presentere elevene for en gitt kunnskap, og på den andre siden betydningen av formen og vektleggingen av at elevene er aktive, engasjerte, motiverte og oppmerksomme. Det er disse motsetningene Klafki ønsker å forene i sin teori om kategorial dannelse (Broström, 2009). Klafki understreker at det er viktig at elevene lærer *om* noe, men også at de lærer *av* noe. Når

elevene både lærer *om* og *av* noe, vil elevene kunne åpne seg for verden, og verden åpne seg for dem. Dette er i tråd med Grimmit og Hulls teori om religionsundervisning som ”a gift to the child” (sitert i Breidlid & Nicolaisen, 2011, s. 60). Her poengteres det at religionsundervisningen ikke først og fremst skal lære elevene *om* religion, men *av* religion. For meg blir Klafkis teori viktig for å se på hvordan RLE-undervisningen er bygd opp og hva den bør ta hensyn til. Jeg kommer også til å knytte dette opp mot arbeidsmåter, fagstoff, og det å lære *om* eller *av* religion.

I boka *Danning, identitet og dialog* skriver Ralph Meier (2009) om det å lære *om* og *av* religionsundervisningen i England sammenlignet med Norge. Her legger han først fram hva som ligger i disse to begrepene i engelsk religionsundervisning, Religious Education (RE), for så å se dette opp mot den norske læreplanen.

Den engelske RE-undervisningen er bygd opp slik at læreplanen fokuserer både på å lære *om* og *av* religion. Å lære *om* religion innebærer blant annet det å ”forstå betydningen religioner har for det enkelte mennesket og i samfunnslivet” (Meier, 2009, s. 41). I dette ligger blant annet å bli kjent med religionens natur, dets tro, lære og levemåte. I tillegg skal elevene ha kjennskap til religionens kilder, praksis og måten den kommer til uttrykk på. Forståelse og drøfting av livets hovedspørsmål, samt emner av etisk karakter er en del av det å lære *om* religion (Meier, 2009). Innenfor denne delen av RE-undervisningen er det fokus både på et utenfra- og innenfraperspektiv. Meier peker på at man i den norske RLE-planen finner noe som tilsvarer å lære *om* religion i engelske RE, dette under *formål med faget*. I læreplanen for religion, livssyn og etikk (RLE08) står det at formålet med faget blant annet er at elevene skal gjøres i stand til å forstå den kulturen de selv lever i, samt kulturer verden over (Kunnskapsdepartementet, 2008). Kunnskap om og kjennskap til ulike religioner og livssyn nevnes som viktige faktorer for å oppnå nettopp dette (Meier, 2009, s. 42).

Når det kommer til å lære *av* religion, er dette litt mer komplekst. Å lære *om* religion har kunnskapen i sentrum, mens å lære *av* religion har eleven som lærende menneske, hver med sin tro og livsverden, i fokus. I følge Meiers forskning på den engelske RE-undervisningen er det et viktig utgangspunkt for å lære *av* religion at elevene blir utfordret, engasjert og involvert i undervisningen ved refleksjon, argumentasjon og respondering (Meier, 2009, s. 43). Dannelsesaspektet er svært viktig i det å lære *av* religion. Michael Grimmit og John M. Hull (sitert i Meier, 2009, s. 44) sier det viktigste pedagogiske målet med

religionsundervisningen ligger i elevens personlige utvikling, både for seg selv og som samfunnsborgere. Videre mener de at å lære *av* religion er mer relevant enn å lære *om* religion. Når det kommer til den norske læreplanen er ikke det å lære *av* religion lenger i fokus (Meier, 2009). RLE-faget skal være allmenndannende, gi rom for refleksjon og undring, på bakgrunn av dette mener Meier at det hadde vært rom for å lære *av* religion også i norsk religionsundervisning. I den nye religionsplanen (RLE08) er imidlertid dette aspektet helt fjernet (Meier, 2009). Denne påstanden begrunner Meier (2009) med at alle hint som kunne tolkes i retning av å utfordre elevene personlig og eksistensielt har blitt slettet i den nye læreplanen. Til tross for dette kommer jeg til å bruke Meier for å se hvorvidt informantene har lært *om* eller *av* RLE. Selv om det å lære *av* religion, i følge Meier (2009), er fjernet i RLE08, er det spennende å se på hvordan det gjennomføres i praksis. Dette vil knyttes opp mot Klafkis teori om kategorial dannelse, arbeidsmåter og hvilken kunnskap informantene sitter igjen med.

For å se nærmere på hvilken type kunnskap informantene sitter igjen med fra RLE-undervisning, blir det relevant å trekke inn Blooms taksonomi. Bloom (sitert i Slemmen, 2009) var en amerikansk læringspsykolog som utviklet en taksonomi, et klassifiseringssystem, som viser hvordan kunnskap organiseres og klassifiseres. Denne taksonomien klassifiserer kunnskap i seks nivåer, hvor det laveste nivået går ut på at eleven kan gjengi innlært faktakunnskap. Det høyeste nivået er der hvor eleven kan vurdere, bedømme og videreutvikle kunnskapen. På stegene mellom disse finner vi nivåene forståelse, anvendelse, analyse og syntese (Bloom sitert i Slemmen, 2009, s. 182-184).

2.2 Annen relevant forskning

Av annen relevant forskning vil det bli naturlig å se på Hodgson, Rønning, Skogvold og Tomlinsons (2010) rapport *Vurdering under Kunnskapsløftet*. I deres prosjekt er det forsket på sammenhengen mellom undervisning og læring, arbeidsmåter og utvikling av ferdigheter i norsk, naturfag og samfunnsfag (SMUL). Dette arbeidet går under evalueringen av Kunnskapsløftet som er satt i gang av Utdanningsdirektoratet. Fokuset i rapporten ligger på hvordan lærerne forstår læreplanen og hvordan de tolker den i praksis. Selv om denne forskningen tar utgangspunkt i norsk, naturfag og samfunnsfag sier rapporten noe om hvordan læreplanen har blitt implementert i skolen. Samfunnsfag spesielt, har flere likhetstrekk med RLE-faget. Et av de mest interessante funnene i rapporten for min drøfting, er hvordan lærerne planlegger timene sine. Her er det snakk om hvor stor andel av timene

som blir brukt på blant annet individuelt arbeid, faktakunnskap og diskusjon i undervisningen.

2.3 Relevante planer og forskrifter

Gjennom all praksis må skolen forholde seg til Opplæringslova (1998). Denne loven tar for seg de rettigheter og plikter som foreligger når det kommer til å gjennomføre opplæring i Norge. Den paragrafen som blir viktigst i denne oppgaven er §1-1 *Formålet med opplæringa*.

Et annet viktig styringsdokument er Læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06), læreplanverket som trådte i kraft skoleåret 2006/2007 (Kunnskapsdepartementet, 2006). I denne oppgaven vil imidlertid Læreplan i religion, livssyn og etikk (RLE08) være det viktigste plandokumentet. Denne læreplanen ble innført skoleåret 2008/2009, da faget ble opprettet etter LK06 trådte i kraft.

3 Metode

Denne oppgaven baserer seg på tre enkeltintervju med elever på ungdomstrinnet. Alle intervjuene ble gjennomført på samme skole.

God forskning er knyttet til i hvilken grad forskningen gir klarhet i det forholdet som blir undersøkt (Dalland, 2007, s. 47). For at forskningen skal oppnå dette er det viktig at forskeren er bevisst på innfallsvinkelen til forskningen. Det er viktig at forskeren er bevisst hva han egentlig spør om, og hvilke metoder som kan gi klarhet i det som blir undersøkt. For meg som student er det spesielt viktig selv å utføre et forskningsarbeid for å lære om forskning, og å kunne anvende forskningsresultater i mitt fremtidige yrkesliv.

Tranøy (sitert i Dalland, 2007, s. 49) sier at ”å være vitenskapelig er å være metodisk”. For å gjennomføre et forskningsprosjekt må vi finne den metoden som er best for å finne data på det ønskede området. En metode kan defineres som en framgangsmåte eller et middel man bruker for å løse problemer og komme fram til ny kunnskap (Dalland, 2007, s. 83). Det er derfor viktig å finne den riktige metoden for å få svar på den problemstillingen man ønsker å ta for seg. Dette er avgjørende for å sitte igjen med godt datamateriale som kan brukes for å belyse problemstillingen.

3.1 Metodisk tilnærming og utvalg av respondenter

For å gjennomføre forskningen på en måte som er hensiktsmessig for å få svar på problemstillingen, har jeg valgt en kvalitativ forskningsmetode, nærmere bestemt semistrukturert intervju. I et semistrukturert intervju legges det opp til en samtale med utgangspunkt i de temaer eller spørsmål forskeren har valgt ut på forhånd (Dalen, 2011). Denne metoden er særlig hensiktsmessig når man skal undersøke noe man ikke kjenner særlig godt, og som det er forsket lite på (Johannesen, Tufte, & Christoffersen, 2010, s. 32). Det overnevnte er også grunnen til at valget falt på en kvalitativ og ikke en kvantitativ metode. I tillegg er problemstillingen avhengig av mulighet for utdypning. Gjennom intervju har man anledning til å oppfatte om et spørsmål blir misforstått, og man får anledning til å stille spørsmålet på en annen måte for å klargjøre hva man ønsker svar på. Dette er spesielt viktig når det som skal undersøkes er et såpass komplekst tema som RLE-faget, og meningen er å få tak på elevenes opplevelser og erfaringer rundt faget.

I utgangspunktet var planen min å intervjuer elever fra to ulike klasser, dette på grunn av at det var ønskelig at informantene skulle ha ulike RLE-lærere. Jeg fikk imidlertid bare mulighet til å intervjuer elever fra én klasse. Dette vurderte jeg som greit med tanke på at disse hadde byttet lærer i faget for ikke mange måneder siden. Jeg endte derfor opp med å intervjuer tre elever fra samme trinn på samme skole, disse hadde opplevelser og erfaringer med to ulike lærere i faget. Når det gjelder utvalg av antall elever handlet dette om hvilket fokus som var ønskelig. For å kunne svare på problemstillingen, var det viktigere med dybde enn bredde. I tillegg kommer tiden og omfanget av bacheloroppgaven. Intervju som metode er arbeidskrevende og tar tid. Tiden jeg hadde til rådighet da forskningen skulle gjennomføres tilsa at jeg ikke kunne intervjuer så mange elever som det som muligens hadde vært optimalt. I tillegg er omfanget av oppgaven begrenset. Dette resulterte i et utvalg på tre elever, et utvalg jeg mener er representativt for målsettingen, de rammene som foreligger og dybdefokuset i oppgaven min.

Undersøkelsen ble gjennomført på en kristen privatskole et sted i Norge. Med dette valget kom refleksjoner rundt hvorvidt dette ville ha betydning for de innsamlede dataene. Etter samtale med rektor på denne skolen, vurderte jeg det slik at læreplanene i den offentlige skolen og på denne skolen hadde så små forskjeller at dette ikke ville ha noe særlig betydning for dataene som ble samlet inn. Selv om læreplanene er like, kan det være at elevene har en annen bevissthet rundt RLE-faget enn hva elever på en offentlig skole har. På bakgrunn av

dette ble det lagt inn et spørsmål hvor informantene fikk reflektere rundt disse to faktorene (se vedlegg 1).

Det er viktig å huske at ved et såpass lite utvalg informanter, kan datamaterialet ikke brukes til å generalisere. Empirien omhandler tre elevers oppfatninger, og det er ikke nok data til å si noe generelt om undervisningssituasjonen i RLE-faget. En annen utfordring med denne metoden er forskerens forforståelser. Dette er det svært viktig at man er bevisst på. Dalland (2007) påpeker at våre fordommer, i positiv eller negativ forstand, danner et viktig utgangspunkt for intervjuet. På grunnlag av dette er det viktig å være bevisst på sine fordommer som forsker når man tar i bruk en slik metode.

3.2 Forberedelser til datainnsamling

Siden RLE er et skolefag alle skolene skal ha, hadde jeg i utgangspunktet ikke noen spesielle preferanser på hvilke skoler som skulle besøkes. For å få klarsignal til å komme og samle inn data om dette faget, kunne det imidlertid være en fordel at skolen hadde kjennskap til meg. RLE som tema er noe man bør være varsom med når det kommer til elevenes grenser og verdigrunnlag. På bakgrunn av dette ønsket jeg derfor å ta kontakt med de skolene jeg har vært i praksis på. På grunn av lite respons fra disse skolene, måtte planene imidlertid endres noe.

3.2.1 Utforming av intervjuguide

I utformingen av intervjuguiden, ble det tatt utgangspunkt i en intervjuguide som er blitt benyttet av en forskergruppe fra Trøndelag og Nord-Norge, der prosjektleder er ansatt ved Universitetet i Nordland (se vedlegg 3). Området jeg har forsket på er et område med lite publisert forskning. På grunn av dette kunne det være en styrke for oppgaven at det var mulighet for sammenligning med deres forskning. Siden problemstillingen er stor, og omfanget av min forskning er lite, vurderte jeg dette som en god tilnærming. Siden deres forskning tar for seg RLE i skolen som helhet og har et stort omfang, ble det gjort et utvalg av spørsmål jeg ønsket å ta med for å få svar på problemstillingen. I tillegg ble det lagt til et spørsmål som tok opp om elevene trodde de hadde et annet syn på faget siden de gikk på en kristen privatskole (se vedlegg 1). Dette var noe jeg så på som viktig for meg å få noen refleksjoner rundt. Ut fra disse vurderingene og valgene, endte jeg til slutt opp med en

intervjuguide som jeg vurderte ga grunnlag for å gi valide svar, altså gyldige svar til å besvare problemstillingen.

3.2.2 Valg av informanter og samtykkeerklæring

For å få samlet inn empiri som kunne svare på problemstillingen, var det viktigste å intervju engasjerte og reflekterte elever. Problemstillingen krevde at elevene kunne reflektere rundt egne opplevelser og erfaringer med RLE-faget, og at de var i stand til å sette ord på disse. På bakgrunn av dette, valgte jeg informanter ved å spørre hele klassen om de ønsket å delta. De som meldte seg frivillig, var de elevene jeg endte opp med å intervju.

Når man skal bruke barn som informanter skal det søkes om godkjenning fra Personvernombudet for forskning, noe også jeg gjorde (se vedlegg 4). I tillegg skal det foreligge samtykkeerklæring fra foresatte (Dalen, 2011). Derfor sendte jeg ut samtykkeerklæring til foresatte for de elevene som meldte seg frivillig til å delta (se vedlegg 2). I denne samtykkeerklæringen ble tema for oppgaven, problemstilling og hensikt med intervjuene presentert.

3.3 Gjennomføring av datainnsamling

Intervjuene ble gjennomført fordelt på to dager. Første dag intervjuet jeg to elever, og en elev dagen etter. Elevene ble intervjuet én og én. Planen var å gjennomføre alle intervjuene samme dag, men dette passet ikke for skolen. Til gjennomføringen av intervjuene hadde jeg tilgang på helsesøsters kontor. Jeg forberedte meg godt på spørsmålene i intervjuguiden min. Hanssen og Røkenes (2006) understreker viktigheten av den fysiske konteksten som betydningsbærende for hvordan samspillet utvikler seg. På bakgrunn av dette ble fysisk plassering i rommet, samt bruken av eget kroppsspråk, nøye gjennomtenkt. For å få best mulig intervju var det viktig for meg å skape en trygg og god atmosfære.

Hvert av intervjuene varte mellom 25 og 30 minutter. Etter jeg hadde stilt spørsmålene fra intervjuguiden, samt tillegsspørsmål, åpnet jeg for spørsmål eller kommentarer fra informantene. Etter gjennomføringen ble intervjuene transkribert og opptakene slettet, for ikke å ta vare på data som kan identifisere informantene.

3.3.1 Faktorer som kan påvirke utbyttet av intervjuene

Som nevnt tidligere, er RLE-faget et komplekst fag. Det består av mange ulike temaer, og en samtale om dette temaet kan raskt bli veldig personlig. Under intervjuene opplevde jeg at informantene kunne ha litt problemer med å oppfatte spørsmålene riktig, og å svare på det de ble spurt om. En del steder prøvde jeg å få de inn på rett spor, andre ganger ikke. Dette fordi de kom inn på temaer som var relevante for problemstillingen.

Før intervjuene startet hadde jeg fokus på viktigheten av at informantene svarte helt ærlig. Det var viktig for meg å understreke at de ikke skulle svare det de trodde jeg ville høre. Inntrykket mitt var at dette fungerte godt.

Under det ene intervjuet var det noen forstyrrelser med at en lærer kom inn på rommet der vi satt. Dette var noe som virket forstyrrende for meg som forsker, og det ødela litt flyten i intervjuet. Heldigvis virket det ikke som om informanten ble veldig preget av dette, og vi kom raskt inn i intervjuet igjen.

3.4 Analyse av datamaterialet

Etter intervjuene var gjennomførte og transkriberte kom utfordringen med å trekke ut essensen og se på hva som kunne brukes for å svare på problemstillingen. Det var mange spørsmål og mange ulike aspekter kom opp. For å få et bilde på hvilke data som var samlet inn, ble det gjort en systematisk gjennomgang av datamaterialet. Formålet med en slik gjennomgang er å finne kategorier som kan samle dataen på nye måter (Dalen, 2011, s. 62). Etter denne gjennomgangen hadde jeg dannet meg en oversikt over hva de innsamlede dataene inneholdt. Ut fra dette ble datamaterialet kodet og kategorisert i fire hovedkategorier, for deretter å deles inn i underkategorier. Disse kategoriene ble valgt ut fra svar som omhandlet det samme eller som kunne ses i direkte sammenheng i det videre arbeidet.

4 Presentasjon av empiri

I dette kapitlet vil det foreligge en presentasjon av datamaterialet samlet inn i undersøkelsen min. Først kommer en presentasjon av skolen og informantene. Deretter blir funnene presentert, før de blir drøftet opp mot relevant teori i kapittel 5. For å gjøre fremstillingen av dataene oversiktlig, har jeg valgt å dele inn svarene i fire hovedkategorier:

- Arbeidsmåter
- Hva har elevene lært?
- Synspunkter på faget
- Refleksjoner rundt faget

4.1 Skolen og informantene

Informantene er alle elever ved en kristen privatskole et sted i Norge. Denne skolen vil heretter gå under det fiktive navnet Solstrålen skole. De tre elevene jeg fikk intervjuet har jeg gitt de fiktive navnene Ola, Per og Gunnar. Disse elevene går alle på 10.trinn. Solstrålen skole har ei egen hjemmeside hvor det kommer fram at de legger stor vekt på fellesskap og samhold. Det er viktig for skolen at alle elevene føler at de er en del av et større fellesskap. Skolen har både ansatte og elever fra mange ulike nasjoner, noe som også gjør at det internasjonale perspektivet blir viktig. I tillegg til dette, har skolen også samarbeid med kristne skoler i andre land.

4.1.1 "Lærer om det samme"

Informantene er uenige i om det at de går på en kristen skole har betydning for deres syn på RLE-faget. Ola og Per tror ikke at det å gå på en kristen skole har påvirket synet deres på faget fordi de lærer om det samme som elever i den offentlige skolen gjør. Gunnar er imidlertid uenig i dette og tror at det har betydning fordi de går i kirka hver uke og får kristendommen porsjonert ut hele tiden. Han sier at før var RLE det verste faget han visste om, men dette har endret seg etter han begynte på denne skolen.

4.2 Arbeidsmåter

For å få tak i informantenes opplevelser av, og erfaringer med RLE-faget var det, som vist i intervjuguiden (se Vedlegg 3), sentralt å finne ut hvilke arbeidsmåter som blir brukt, og elevenes syn på disse. Her kommer jeg inn både på hvilke arbeidsmåter som er hyppig brukt, og om det er noe elevene savner.

4.2.1 "Det blir ikke så interessant som det kunne vært"

Da jeg spurte informantene hva de gjorde mest av når de har RLE, var svaret fra alle tre klart. Det alle svarte de gjorde mest av var å jobbe med læreverket, gjøre oppgaver og øve til lekseprøve på fredag. Dette gikk også igjen gjennom alle intervjuene da jeg spurte på hvilken måte de hadde lært om de ulike religionene, livssyn og filosofi og etikk.

Da jeg spurte Ola om hvordan de hadde lært om kristendommen, kom dette svaret raskt:

”Det er jo som sagt sånn at vi har ei bok som heter Horisonter. Når vi for eksempel har om kapittel to, så gjør vi hele kapitlet så har vi liksom oppgaver hver uke. For eksempel les s. 14 til 25 og gjør oppgave 1-7. Så har vi på en måte det. Og når vi kommer til slutten av kapitlet, så har vi fort gjennomgang og gjør oss klar til prøve, for eksempel neste fredag.”

Svar som lignet på dette kom fram flere ganger, og fra alle informantene. Selv om dette var det som gikk igjen, nevnte både Per og Ola at de også hadde en del diskusjoner med relevans for de ulike temaene. Sistnevnte syntes de gjorde RLE annerledes enn andre fag, det var en måte å jobbe på som de likte.

4.2.2 ”Det kunne kanskje vært litt mer sånn at vi...”

På spørsmål om det var noe informantene skulle ønske de hadde gjort mer av i RLE-undervisninga kom det litt ulike svar. Det som gikk igjen her var at informantene ønsket seg mer diskusjon hvor man kunne komme med egne synspunkter og argumentere for disse. Per sa dette da jeg spurte hva han ønsket seg mer av:

”Det kunne kanskje vært litt mer sånn at vi diskuterte og kom med våre egne argumenter, grunner... Komme med våre egne ting. At vi kunne snakke litt mer sammen for å forstå ting.”

Gunnar ønsket seg mer prosjektarbeid og at de kunne se litt mer bort fra lærebøkene. Videre kom det fram at han syntes undervisninga slik den var i dag ble litt ensformig og kjedelig.

4.3 Hva har elevene lært?

Når det kommer til hva informantene har lært, eller hatt om i RLE-undervisningen, er de litt uenige. Alle tre sier at de har lært om hinduisme, buddhisme, jødedom og kristendom. En av informantene er imidlertid usikker på om de har hatt om islam. Det er også varierende svar på om de har lært om ulike retninger innenfor de ulike religionene.

Kun én av informantene husker vagt at de har hatt om livssyn. De to andre husker ikke noe fra undervisningen om dette og er usikre på om de i det hele tatt har hatt om det. Når det kommer til filosofi og etikk, sier de alle at dette har de lært om. Hva det er, har de imidlertid litt vanskeligere for å si noe om.

4.3.1 "Fordi jeg hadde øvd skikkelig mye på den prøven og fikk god karakter"

På spørsmål om det var noe de hadde hatt om i RLE som de husket spesielt godt, og hvorfor de husket nettopp dette, var svarene igjen litt ulike. Ola husket alt om filosofen Sokrates fordi han hadde øvd masse til prøven om dette temaet, og at prøven hadde gått veldig bra. Gunnar sier at han har lært masse av lekseprøver de har hatt. Han sier at de her får en slags karakter, og at det er morsomt. På denne måten får de en grunn til å gjøre leksene.

"Man skal ikke bare lese for å lese liksom, men man leser for å få en god karakter da."

Per på sin side sier at han husker spesielt godt da de hadde temaene kristendom og buddhisme. Grunnen til at han husker nettopp dette er fordi de hadde mye diskusjon rundt disse to temaene.

"Vi diskuterte mye mellom hverandre. Det var for så vidt ganske gøy. Det er fordi at vi tok ikke bare fra ei bok, men at vi kunne komme med egne tanker."

4.4 Synspunkter på faget

Alle tre informantene oppga at de syntes RLE-faget skilte seg ut fra de andre fagene. To av informantene mente at det skilte seg ut fordi man lærer om så mye forskjellig og at det byttes tema veldig raskt. De syntes det var et bredt fag som favnet om mye. Den siste informanten mente at det skilte seg ut fordi man snakket på en helt annen måte i dette faget enn i andre fag. Han følte at det var mer åpen diskusjon i dette faget, og at faget derfor følte mer fritt enn andre fag. Selv om informantene savnet mer diskusjon i faget, viste det seg at det tross alt var bruk av noe diskusjon i undervisningen.

4.4.1 "Vet ikke hvor viktig det er for jobben jeg skal ha"

På spørsmål om informantene syntes faget var viktig eller ikke, og om de likte det, kom det fram litt ulike svar. Informantene reflekterer mye rundt hvorvidt faget er viktig eller ikke. De tre informantene er enige om at RLE tar opp kunnskap som kan være relevant i hverdagslivet. I tillegg mener de at kunnskapen kan være nyttig hvis de skal ut og reise. De er også enige om at det finnes viktigere fag, og en av informantene synes at de godt kunne klart seg uten dette faget. Gunnar sier blant annet at:

”Vi kunne sikkert klart oss uten det, men jeg synes at det er ganske viktig... for å lære om andre kulturer da, men jeg vet ikke helt hvor nødvendig og viktig det er for den jobben jeg ønsker å ha da”.

Når det kommer til om informantene liker faget eller ikke, går det igjen hos to av informantene at de opplever faget som ”ganske kjedelig”. Gunnar mener at mange lærere gjør faget kjedelig, noe som gjør at det blir vanskelig å følge med. Per syntes at faget var kjedelig da de hadde den forrige læreren, men at det har blitt bedre etter at de byttet lærer. Begge begrunner i stor grad disse synspunktene med at det jobbes mye ut fra bøkene, noe som gjør det ensformig. Per liker godt å diskutere egne og andres synspunkter, og savner derfor mer av dette. Ola på sin side synes at faget er ”ganske morsomt” fordi han liker å lære om religionene til folk rundt om i verden.

4.5 Refleksjoner rundt faget

Denne delen av presentasjonen av empirien går videre inn på informantenes refleksjoner rundt hvorvidt RLE er et viktig fag, og fagets relevans for deres liv. Dette vil drøftes videre opp mot relevant teori i kapittel 5.

4.5.1 ”Det er en stor verden hvor folk tror mye forskjellig...”

Informantene mener at det er viktig med kunnskap om ulike religioner for å fungere i samfunnet, forstå vår historie og forstå at mennesker rundt oss kan tro på ulike ting. Ola sier blant annet at vi lever i en stor verden hvor mennesker tror på mye forskjellig. Han sier at det derfor er viktig å vite om andres tro, og sin egen tro. Informantene er også enige om at det er viktig å lære om etikk fordi det er viktig å vite hva som er rett og galt å gjøre.

Per har mange synspunkter på hvorfor det er viktig med RLE. Han sier blant annet at vi har faget i skolen for å:

”Få et større innblikk og forstå at de rundt oss tror forskjellige ting, at de ikke bare er andre personer. At de ikke bare er personer med en fæl tro, men at de har en tro som de tror på. Og hva de mener er rett med den troen.”

Videre sier han at det er bra å vite om andre religioner fordi man da kan finne ut hvilken religion eller livssyn man står nærmest. Gjennom RLE-faget får han et innblikk i de ulike

religionene og får høre andres synspunkter, for deretter kanskje å finne det livssynet han synes er riktig for seg selv.

Ole mener at RLE er viktig for å forstå hvorfor folk rundt om i verden gjør som de gjør. Han mener også at kunnskapen kan være viktig i møte med andre og for å forstå ting som kommer opp på nyhetene. Videre sier han at:

”Hvis jeg skal studere RLE eller bli lærer så er det jo veldig viktig. Men jeg har ikke tenkt å studere RLE, derfor tror jeg ikke at jeg får bruk for det.”

Gunnar synes det er vanskelig å svare på om han kan lære noe av RLE i sitt eget liv. Han sier at han er åpen for å lære om andre religioner, og at han kan få bruk for kunnskapen hvis han skal ut og reise.

Alle informantene sier at de også har lært om religion utenfor skolen, da gjennom diskusjoner med venner, hjemme og ved besøk til ulike religiøse steder.

5 Drøfting

Formålet med oppgaven er å se på hvordan et utvalg elever på ungdomstrinnet opplever RLE-faget. Herunder er det sentralt å se på hvilke erfaringer de har med faget. I kapittel fire ble funnene i intervjuene presentert og kodet, altså hva er det informantene har sagt i intervjuene. Som man ser ut fra presentasjonen er informantene ganske enige i en del punkter, mens de er uenige på en del andre punkter som omhandler faget. I denne delen drøftes hovedfunnene i ulike kategorier ut fra hva de omhandler.

- I kapittel 5.1 vil det drøftes arbeidsmåter og hvilke betydning disse kan ha for elevenes opplevelser av faget. Her drøftes både hvilke arbeidsmåter som brukes og hva elevene savner av arbeidsmåter. Ut i fra dette vil relevant teori og forskning bli trukket inn.
- Kapittel 5.2 vil omhandle hva utvalgsproblemet i skolen gjør med undervisningen, da i hovedsak hvilken betydning dette får for elevenes opplevelser og erfaringer med faget. Her blir det dratt inn relevant teori om utvalgsproblemet, samt det å lære *om* og *av* religion.

- I kapittel 5.3 vil det bli drøftet hvilke typer kunnskap elevene sitter igjen med. Her vil det blant annet bli dratt fram ulike nivåer av kunnskap, drøftet opp mot funnene i undersøkelsen.

5.1 Språkets betydning for læring

Jamfør det som kommer fram under presentasjonen av empirien, skulle informantene i undersøkelsen ønske at de hadde mer diskusjon og gruppearbeid i RLE-timene (se kap. 4.2.2). Én av informantene uttrykte spesifikt at han mente han kunne lært mer hvis det hadde vært lagt opp til flere diskusjoner. På denne måten kunne de lære gjennom å høre andres synspunkter og å argumentere for egne synspunkter. Dette ønsket, eller synet på læring, er i tråd med det Vygotsky sier om språkets betydning. Vygotsky mener at kunnskap konstrueres i samspill med andre, og at språket er helt sentralt i denne prosessen. Videre sier Vygotsky at det er gjennom språket individer kan samhandle og danne ny kunnskap (Solerød, 2009). I et sosiokulturelt læringsperspektiv er den sosiale interaksjonen, med språket som sentralt element, det som legger grunnlaget for læring. I interaksjon med hverandre blir de ulike individers kunnskaper delt med andre, og de andre kan tilegne seg denne nye kunnskapen. Senere vil da denne kunnskapen ligge hos det individet som i utgangspunktet ikke hadde kunnskapen.

Teorien om språkets betydning for danning av ny kunnskap står helt sentralt i pedagogikken. Til tross for dette legges det ikke alltid opp til tilegnelse av kunnskap på denne måten. I undersøkelsen ser vi at RLE-undervisningen er svært lærebokbasert. Informantene opplyser om at de pleier å lese i boka, løse oppgaver og lese til prøve. De savner mer diskusjon. Dette savnet fører til at informantene mener at faget blir kjedeligere enn det hadde trengt å være, jamfør det som kommer fram i kapittel 4.4.1. Her begrunner to av informantene sitt syn på faget ut fra hvilke arbeidsmåter som brukes.

Mangelen på diskusjon i klasserommet er ikke bare gjeldende i RLE, eller i den klassen hvor mine informanter er elever. I følge forskningsrapporten *Vurdering under Kunnskapsløftet* (Hodgson, et al., 2010) kommer det fram at diskusjon har svært liten plass i undervisningen i den norske skole. Denne rapporten viser hvordan norske lærere legger opp undervisningen sin. I denne rapporten ser man at forekomsten av diskusjon klart er lavest på barne- og ungdomsskolen (Hodgson, et al., 2010, s. 150). Ut fra funnene som foreligger både i

rapporten og i min undersøkelse er det altså mye som tyder på at selv om Vygotskys teori om språkets betydning for læring er helt sentralt innenfor pedagogikken, er dette ikke nødvendigvis noe som tas i betraktning når lærere planlegger undervisningen sin.

5.2 Utvalgsproblemet i skolen

Informantene var enige i at arbeidsmåtene i faget ble ensformige, og at det ble "kjedelig". I tillegg til dette var den kunnskapen de kom opp med klart og tydelig i stor grad opprensing av faktakunnskaper. Informantene mener at RLE-faget skiller seg ut fordi det er så mye forskjellig man skal lære, og at det byttes fort fra et tema til et annet, i tillegg til at arbeidsmåtene som tas i bruk stort sett er lesing i boka og oppgaveløsning, jamfør kapittel 4.2.1. Dette kan ses opp mot Klafkis teori om den kategoriale dannelsen. I denne teorien drar Klafki fram at man stadig står ovenfor et utvalgsproblem i skolen. Dette utvalgsproblemet handler i hovedsak om det fagstoffet som skal velges ut, og måten dette skal jobbes med (Broström, 2009). For å skape god undervisning, og legge til rette for god læring hos elevene, må disse to problemene balanseres på en god måte. Klafki mener at arbeidsmåtene er viktigere enn selve fagstoffet, men at en forening av disse er det optimale (ibid.). Han vektlegger i stor grad at elevene må være aktive, engasjerte, motiverte og oppmerksomme i en læringssituasjon.

Slik informantene svarte under intervjuene er det mye som tyder på at denne kategoriale dannelsen ikke er i varetatt i deres undervisningssituasjon. I stedet for stort fokus på arbeidsmåter, virker det som elevene opplever RLE-faget som et fag hvor fagstoffet står i sentrum. Fagstoffet presenteres eller leses, elevene gjør deretter oppgaver og øver til prøve.

En annen viktig faktor hos Klafki er at elevene skal lære *om* noe, men også *av* noe. Han mener at en balanse mellom disse to måtene å lære på gjør at elevene åpner seg for verden, og at verden åpner seg for elevene. Det å lære *om* og *av* fag, her religion, er noe det er stort fokus på i det engelske faget Religious Education (RE). I det engelske religionsfaget er læreplanen delt inn i to ulike deler, der hver av delene tar for seg nettopp det å lære *om* og *av* religion (Meier, 2009). I det å lære *av* religion er dannelsesaspektet i sentrum, heller enn kunnskapsaspektet. Det å lære *av* religion er i følge Meier fjernet fra den nye norske læreplanen i religion fra 2008, RLE08. I den gamle KRL-planen var identitetsaspektet og identitetsutvikling viktig. Under *formål med faget* i RLE08 (Kunnskapsdepartementet, 2008)

står det blant annet at faget skal stimulere til allsidig dannelse, legge opp til refleksjon, undring og dialog mellom mennesker med ulike trosoppfatninger. På bakgrunn av dette kan det kanskje stilles spørsmålstegn til hvorfor det å lære *av* religion er tatt bort. Det kan også stilles spørsmål rundt hvilken betydning dette har for elevenes læring. Slik informantene svarer på undersøkelsen, er det tydelig at de har lært *om* religion, men ikke *av* religion. Dette viktige aspektet er altså fjernet fra faget, selv om faget fremdeles skal være allmenndannende.

I det engelske RE trekkes det fram at det pedagogiske målet ligger i elevenes personlige utvikling og utvikling som samfunnsborger. Slik jeg ser det, er det også mye av dette som dras fram under *formål med faget* i RLE08. På denne måten kan det stilles spørsmål til hvordan skolen skal oppfylle det som står i læreplanen uten å ha fokus på dannelsenaspektet. Gjennom analyse av empirien kommer det klart og tydelig fram at undervisningen har fokus på kunnskapsaspektet og ikke dannelsenaspektet. Dette kan by på vanskeligheter med å oppfylle det som er formålet med undervisningen i religion, livssyn og etikk.

5.3 Hvilken type kunnskap sitter elevene igjen med?

For å kunne klassifisere og organisere kunnskap, utviklet Benjamin Bloom en taksonomi i seks steg som tar for seg ulike nivåer, eller typer, kunnskap (Slemmen, 2009). Det laveste nivået går ut på om elevene kan gjengi gitte faktakunnskaper, slik som for eksempel når Jesus ble født, når jødedommen ble stiftet osv. Steg to i taksonomien går ut på elevenes forståelse. Her kan elevene vise at de har forstått det de har lært, gjennom for eksempel å forklare og relatere kunnskapen til annen kunnskap. Neste trinn er anvendelse. Her kan elevene vise at de kan anvende kunnskapen de har lært. Det fjerde trinnet går ut på at elevene kan sammenligne og se forskjeller. Dette nivået krever evne til å bruke kunnskapen kritisk. Det femte, og nest siste, steget i taksonomien går ut på å utvikle egne ideer, skape noe og sette sammen kunnskaper til helheter. Det siste steget går ut på elevenes kritiske evne til å tenke. Nøkkelordet her er vurdering. De skal ha evne til å bedømme pålitelighet, relevans og troverdighet og nøyaktighet (Slemmen, 2009, s. 183).

Noen av spørsmålene i intervjuene utfordret til refleksjoner rundt det informantene hadde lært. Selv om dette i utgangspunktet ikke var en del av problemstillingen, vurderte jeg det som viktig å se på. Dette med utgangspunkt i at refleksjoner rundt dette ble et ganske stort og interessant funn. Det var flere steder hvor jeg spurte konkret om de husket noe de hadde lært

spesielt godt. Her kom samtlige informanter med svar som kan klassifiseres som å være på de lavere nivå i taksonomien. På oppfølgingsspørsmål eller spørsmål hvor det var naturlig med refleksjon, var det flere ganger informantene hadde vanskelig for å svare (se kapittel 4.3). De kunne gjengi konkret faktakunnskap, men hadde vanskelig for å se dette i en større sammenheng. På spørsmål om de syntes RLE-faget var relevant for dem, gikk det igjen at kunnskapen kunne være relevant hvis de skulle ut og reise eller møte noen som tilhørte en annen religion. Da de fikk spørsmål om det var viktig i deres eget liv nå eller i framtiden gikk det igjen at de ikke så viktigheten av det, eller de hadde vanskelig for å svare på det. Både i kapittel 4.4.1 og 4.5.1 kommer det fram at informantene har vanskelig for å se relevansen av faget. Her kommer det fram at det kan være greit å vite om andre kulturer, men at det ikke er viktig i deres eget liv direkte. Dette tyder på at de svarene som framkom befinner seg på et lavt nivå i taksonomien, og at elevene ikke helt klarer å anvende kunnskapen og omformulere den til noe som kan være relevant for nettopp de. I og med at jeg ikke har observert undervisning, er det vanskelig å si noe om årsaken til at elevene i liten grad klarer å se RLE-kunnskapen i en større sammenheng. Hodgson et.al.(2010) beskriver i sin rapport, *Vurdering under Kunnskapsløftet*, at tendensen blant lærerne som inngikk i studien var at de ikke tilrettela for å utfordre eller stimulere elevenes forståelse, men i stedet vektla faktakunnskaper og gjennomføring av en rask sjekk av om målene med timen var nådd (Hodgson, et al., 2010, s. 171). Kanskje kan mine funn forstås i en slik sammenheng?

6 Konklusjon

Så hvilke opplevelser og erfaringer har elevene med RLE-faget? Gjennom både presentasjon av empiri og drøfting har jeg prøvd å få tak i nettopp dette. Selv om det er noe variasjon i det som kommer fram, er tendensen blant de tre informantene klar: RLE er et fag som blir gjort kjedeligere enn det hadde trengt å være, og det er ikke viktig i livet ”mitt”. Dette kan virke som noe dystre funn. Informantene mener at faget blir kjedelig fordi det er ensformig. Det at det blir ensformig, i tillegg til lite bruk av diskusjon, kan også bidra til at elevene ikke helt klarer å se relevansen av faget. Elevene ser på faget som relevant hvis de skal ut å reise med tanke på skikker og sedvaner. De mener også at det er relevant å vite noe om ulike religioner hvis det kommer opp noe om det i media. Utover dette går det igjen at elevene har vanskelig for å relatere seg til kunnskapen de får gjennom religionsundervisningen. Gjennom mine funn er det mye som tyder på at elevenes syn på faget, og relevansen de ser av det, henger sammen med de arbeidsmåtene som benyttes i deres undervisningssituasjon.

Som en av informantene var inne på, er det mange ulike temaer de skal innom og det byttes raskt fra et tema til et annet. Det er dette som gjør faget komplekst. Det er mye elevene skal lære, og mye av det de skal lære er svært fjernt for dem. Slik jeg ser det, er RLE-faget et fag der man kan legge opp til mye spennende undervisning i form av gode diskusjoner og klasseromsamtaler. For å få til dette er det imidlertid svært viktig at læreren har god kompetanse i RLE-faget. Det er viktig at de som skal undervise i dette faget både har god teoretisk og didaktisk kompetanse. På denne måten kan lærerne få et større spekter med kunnskap og arbeidsmåter som kan brukes uten å tråkke over viktige grenser. For å lykkes med dette, blir RLE-undervisningen på lærerutdanningen viktig. Her er det viktig at studentene blir bevisste på sin rolle som religionslærere. Like viktig som å bli bevisste på hva man *ikke* bør gjøre, er det å bli bevisste på alt man faktisk *kan* gjøre i religionsundervisningen.

Ut fra mine funn og relevant teori er det altså mye som tyder på at elevers manglende iver for RLE-faget, eller manglende evne til å se relevansen av faget i sitt eget liv i framtida, ligger i arbeidsmåtene lærerne tar i bruk. Informantene var i hovedsak positivt innstilte til å lære om ulike religioner, men de mente at faget ble gjort kjedelig av læreren, nettopp på bakgrunn av de arbeidsmåtene som ble brukt.

Temaet som har blitt undersøkt i denne oppgaven er et stort tema med mulighet for videre forskning. For den videre forskningen kunne det vært interessant å se på flere elevers opplevelser og erfaringer med RLE-faget. I tillegg hadde det vært interessant å intervju lærere for å se hva de sier om egen undervisning i faget. Er det samsvar mellom det lærerne tror og det elevene opplever og erfarer? I et større forskningsprosjekt kan dette ses opp mot hverandre, og på den måten utvikle RLE-undervisningen i skolen. Målet med en slik utvikling, slik jeg ser det, må være å gjennomføre religionsundervisningen på en slik måte at elevene i større grad kan ta innover seg det store mangfoldet i faget, og også kunne se relevansen av denne kunnskapen i sitt eget liv, jamfør Klafkis (Broström, 2009) teori om kategorial dannelse.

Litteraturliste

- Breidlid, H. & Nicolaisen, T. (2011). *I begynnelsen var fortellingen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Broström, S. (2009). *Klafki, Wolfgang*. Lokalisert 6. mars på <http://leksikon.org/art.php?n=5140>
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode - en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter (Vol. 4.)*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hanssen, P.-H. & Røkenes, O. H. (2006). *Bære eller bryte - kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hodgson, J., Rønning, W., Skogvold, A. S. & Tomlinson, P. (2010). *Vurdering under Kunnskapsløftet*. Bodø: Nordlandsforskning
- Johannesen, A., Tuft, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Kunnskapsdepartementet. (2006, 21.12.2011). *Læreplanverket for Kunnskapsløftet*. Lokalisert 20. januar 2014, på <http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/>
- Kunnskapsdepartementet. (2007). Den norske stat dømt av Den europeiske menneskerettsdomstol i saken om KRL-faget. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2008). *Læreplan i religion, livssyn og etikk*. Lokalisert 13. mars 2014, på <http://www.udir.no/kl06/RLE1-01/>
- Meier, R. (2009). Lære om og lære av religion. Om religionsundervisningen i England sammenlignet med Norge. I A. Redse (Red.), *Danning, identitet og dialog* (s. 37 - 50). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa* Lokalisert LOV-1998-07-17-61, på http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61?q=oppl%C3%A6ringslova*
- Slemmen, T. (2009). *Vurdering for læring*. I H. P. Wille (Red.), *LA STÅ!* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Solerød, E. (2009). *Læringstradisjoner*. I H. P. Wille (Red.), *LA STÅ!* (s. 63 - 90). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Vedlegg 1 Intervjuguide

Intervjuguide

Elevar frå ungdomsskulen. Tre elevar frå ungdomsskulen. Lærarane hjelper til å finne aktuelle elevar. Kriterium for utveljing i klassen er at dei melder seg sjølve og at læraren meiner dei er i stand til å uttrykkje seg godt munnleg i faget. OBS samtykke frå foreldra (læraren informerer og vi spør berre dei som vil late barne vere med)

Introduksjon og forklaring om prosjektet, noko å spørje om først?

1. Kva tid hadde de sist RLE?
2. Kva gjer de når de har RLE?
3. Kva gjer de mest? Kva kunne de ha gjort meir av?
4. Har de eit eksempel på noko de gjorde i RLE som de hugsar godt? Kvifor trur de at de hugsar dette godt? Kva lærte de, kan de utdjupe dette?
5. Veit de kvifor vi har RLE i skolen? Kva trur de er grunnane?
6. Korleis liknar RLE på andre fag? Korleis er RLE annleis enn andre fag?
7. Prater de om ting som ikkje har med RLE å gjere i RLE-timane? Kva då?
8. Likar de det? Kvifor, kvifor ikkje?
9. Er det eit viktig fag? Kvifor, kvifor ikkje?
10. Iflg læreplanen skal de lære om kristendom i RLE; har de lært om kristendom i RLE? Korleis lærte de om kristendom? Kan de gje eksempel på noko de har lært om kristendom? Har de lært noko om at det finst ulike måtar å vera kristen på? Er dette viktig? Kvifor, kvifor ikkje? Korleis lærte de om dette?
11. I flg læreplanen skal de lære noko om livssyn i RLE: har de lært noko om livssyn i RLE? Korleis lærte de om livssyn? Kan de gje eksempel på noko de har lært om livssyn? Har de lært at det finnes ulike livssyn? Kva lærte de om dette?
12. Iflg læreplanen skal de og lære noko om andre religionar? Har de lært om andre religionar i RLE? Korleis lærte de om dette? Kan de gje eksempel på noko de har lært om ei anna religion? Har de lært om ulike måtar å vere t.d. muslim, jøde, hindu eller buddhist på? Er dette viktig? Kvifor, kvifor ikkje?
13. Iflg læreplanen skal de òg lære noko om filosofi og etikk? (Veit dei kva dette er?) Har de lært om filosofi og etikk i RLE? Korleis lærte de om dette? Kan de

gje eksempel på noko de har lært om filosofi og etikk? Har de prøvd å filosofera? Er dette viktig? Kvifor, kvifor ikkje?

14. Har de opplevd at de har hatt bruk for eller diskutert RLE utanfor skolen eller kan de tenkje dykk at de vil få det? At det kan hjelpe deg (i ditt liv) på nokon måte?
15. Har de lært noko om religion utanom det de har lært i skolen? Kva, kor og korleis?
16. Trur du at du har eit annleis syn på RLE fordi du går på ein kristen skule? Korleis trur du det er annleis? Kvifor trur du det er annleis?

Er det noko du lurar på eller vil spørje om til slutt?

Vedlegg 2 Samtykkeerklæring

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

"RLE i skolen"

Bakgrunn og formål

Denne undersøkelsen gjennomføres som en del av min bacheloroppgave i pedagogikk og elevkunnskap ved Universitetet i Nordland. Formålet med undersøkelsen er å innhente data om hvordan elever på ungdomstrinnet opplever og erfarer RLE-faget i skolen. Problemstillingen jeg jobber ut i fra er: "Hvordan opplever og erfarer elever på ungdomstrinnet RLE-faget?" Dette er ikke en undersøkelse som skal gå inn på verken religiøs overbevisning eller religiøse syn.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i denne studien går ut på å delta på et intervju. Intervjuet vil bli gjennomført med en og en elev eller med to elever sammen, dette avhengig av hva elevene føler seg komfortable med. Navn på elevene og skolen vil ikke bli brukt i arbeidet med oppgaven, både skole og elever vil bli gitt fiktive navn.

Spørsmålene vil omhandle hvordan RLE-undervisningen gjennomføres og elevenes opplevelser og erfaringer med faget. Intervjuene vil bli tatt opp med båndopptaker. Lydopptakene vil bli slettet umiddelbart etter transkribering.

På forespørsel kan foreldre/foresatte få tilsendt intervjuguiden som vil bli brukt.

Hva skjer med informasjonen om ditt barn?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Navn på elever og navn på skole er det kun jeg som student som får kjennskap til, da det vil bli brukt fiktive navn i bacheloroppgaven min. Lydklippene transkriberes av meg og slettes umiddelbart

Prosjektet skal etter planen avsluttes før jul, med endelig innlevering av bacheloroppgave i mai 2014.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn.

Dersom du ønsker at ditt barn skal delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Mari Nordsæther på 400 13 141.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å la mitt barn delta

-----

(Navn på eleven)

(Signatur fra foreldre/foresatte og dato)

Vedlegg 3 Intervjuguide fra forskningsgruppe

Dette er intervjuguiden jeg tok utgangspunkt i da jeg utviklet min intervjuguide. Intervjuguiden er utviklet av ei forskningsgruppe fra Trøndelag og Nord-Norge, med prosjektleder Kåre Fuglseth i spissen.

Kartlegging- og utviklingsforskning om RLE-faget i skolen (versjon 13.10.)

Intervjuguide elevar

Elevar i grupper (5. trinn og oppover), 3-4 stk. (lærarane hjelper til å finne ei gruppe – like, t.d. elevar som ofte snakkar mykje eller sjeldan snakkar mykje), 1-4 grupper? Kriterium for utveljing i klassen er at dei melder seg sjølve og at læraren meiner dei er i stand til å uttrykkje seg godt munnleg i faget. OBS samtykke frå foreldra (læraren informerer og vi spør berre dei som vil late barne vere med)

Introduksjon og forklaring om prosjektet, noko å spørje om først?

1. Kva for klasse går de i?
2. Kva tid hadde de sist RLE?
3. Kva gjer de når de har RLE?
4. Kva gjer de mest? Kva kunne de ha gjort meir av?
5. Har de eit eksempel på noko de gjorde i RLE som de hugsar godt? Kvifor trur de at de hugsar dette godt? Kva lærte de, kan de utdjupe dette?
6. Står RLE på lekseplanen, har de prøver, får de tilbakemeldingar frå læraren?
7. Veit de kvifor vi har RLE i skolen? Kva trur de er grunnane?
8. /U-trinnet/m-trinnet: kjenner de til; veit de kva for mål faget har?
(*Forskar: ta med læreplanen om du er usikker på måla sjølv*)
9. Korleis liknar RLE på andre fag? Korleis er RLE annleis enn andre fag?
10. Prater de om ting som ikkje har med RLE å gjere i RLE-timane? Kva då?
11. Likar de det? Kvifor, kvifor ikkje?
12. Er det eit viktig fag? Kvifor, kvifor ikkje?
13. Har det hendt at de skulle ha RLE, men så vart det ikkje av? Kvifor vart det ikkje noko av? Kva synest de om det?
14. Om de kunne forandre på noko i RLE, kva skulle det vere?
15. Iflg læreplanen skal de lære om kristendom i RLE; har de lært om kristendom i RLE? Korleis lærte de om kristendom? Kan de gje eksempel på noko de har lært om kristendom? Har de lært noko om at det finst ulike måtar å vera kristen på? Er dette viktig? Kvifor, kvifor ikkje? Korleis lærte de om dette?
16. Har de lært noko om at det finst ulike typar kristendom?
17. Iflg læreplanen skal de lære noko om livssyn i RLE: har de lært noko om livssyn i RLE? Korleis lærte de om livssyn? Kan de gje eksempel på noko de har lært om livssyn? Har de lært at det finnes ulike livssyn? Kva lærte de om dette?
18. Iflg læreplanen skal de og lære noko om andre religionar? Har de lært om andre religionar i RLE? Korleis lærte de om dette? Kan de gje eksempel på noko de har lært om ei anna religion? Har de lært om ulike måtar å vere t.d. muslim, jøde, hindu eller buddhist på? Er dette viktig? Kvifor, kvifor ikkje?
19. Iflg læreplanen skal de òg lære noko om filosofi og etikk? (Veit dei kva dette er?) Har de lært om filosofi og etikk i RLE? Korleis lærte de om dette? Kan de gje eksempel på noko de har lært om filosofi og etikk? Har de prøvd å filosofera? Er dette viktig? Kvifor, kvifor ikkje?

20. Har de opplevd at de har hatt bruk for eller diskutert RLE utanfor skolen eller kan de tenkje dykk at de vil få det? At det kan hjelpa deg (i ditt liv) på nokon måte?
21. Har de lært noko om religion utanom det de har lært i skolen? Kva, kor og korleis?

Det er ikkje alltid slik at dei vaksne er så gode til å spørje, men kanskje er det noko du lurar på eller vil spørje om til slutt?

Vedlegg 4 Godkjenning Personvernombudet for forskning

Wenche Rønning
Profesjonshøgskolen Universitetet i Nordland
Postboks 1490
8049 BODØ

Vår dato: 19.11.2013 Vår ref: 36214 / 2 / LMR Deres dato: Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 06.11.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstillende kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 20.12.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen
Kontaktperson: Linn-Merethe Rød tlf: 55 58 89 11
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Mari Nordsæther nordsaether@live.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 36214

Ifølge prosjektmeldingen skal det innhentes samtykke fra elevene og deres foreldre basert på muntlig og skriftlig informasjon om prosjektet og behandling av personopplysninger. Personvernombudet finner informasjonsskrivet tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår, forutsatt at kontaktopplysninger også om veileder tas med.

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc. Personvernombudet legger til grunn at veileder og student setter seg inn i og etterfølger Universitetet i Nordland sine interne rutiner for datasikkerhet, spesielt med tanke på bruk av privat pc til oppbevaring av personidentifiserende data.

Prosjektet skal avsluttes 20.12.2013 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. skole, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

